

نگاهی بر چارچوب نظری تحق ق

علم حالت انباشته دارد. رسیدن به یک نتیجه تحقیقی خوب و نیل به یک مدل برازنده تر نیازمند استفاده از تجربیات پیشین محققان قبلی نسبت به مساله است.

هر پدیده ای دارای سابقه یا پیشینه ای است. وضع و شرایط امروز آن تابع همین گذشته است. پدیده های اجتماعی وابسته به گذشته اند و در زنجیره ای از تداوم جای می گیرند، هویت آنان بدون در نظر گرفتن گذشته ای که در آن تکوین و تبلور یافته اند، بدست نخواهد آمد.

هیچ تحقیقی در خلاء صورت نمی گیرد. بنابراین، بطور طبیعی هر پژوهش در تداوم پژوهش های پیشین به انجام می رسد. هم از دوباره کاربرد در آن اجتناب می شود. هم از داده های تحقیقات پیشین بر خوردار می گردد. ارتقاء دانش نیز به همین تداوم وابسته است. هر پژوهش باید متکی به دستاوردهای پیشین باشد، در حالیکه خود هم سخنی تازه دارد و هم، روشهایی دقیق تر در شناخت پدیده بکار می گیرد (ساروخانی، 1385: 146).

به این جهت، در مطالعه ی هر مشکل اجتماعی و هر نوع تحقیق، محقق باید سعی نماید به مطالعاتی که قبلا در زمینه همان مساله به انجام رسیده است، دست یابد و در نحوه بررسی، که شامل طرح، بررسی، و روش مطالعه است، تفحص نماید و معایبی را که در مطالعات قبلی می بیند در طرح تحقیق خود وارد نسازد. این بررسی مقدماتی، محقق را از بسیاری مخاطرات و مشکلات بعدی مصون خواهد داشت، و نیز به او کمک خواهد کرد که بهترین طرح تحقیق، و سهل ترین روش تحقیق را برای مساله مورد مطالعه اش انتخاب نماید (نبوی، بی تا: 74).

1-5. استفاده از تئوری های موجود: (نظریه ها)

تئوری (نظر 4) در لغت به معنای «اندک شدن و تحق ق» آمده که از «تئور ای» ومانی گرفته شده است (توسلی، 1379: 24). نظر 4 به عنوان یک مقوله با معنا، بخش ضروری کاربرد عملی است و در نتیجه ضرورت دارد نظر 4 جامعه شناسی رابطه صریح و روشنی با عمل اجتماعی داشته باشد. بدین ترتیب نظر 4 اجتماعی امری ضروری است که نمی توان از آن غفلت کرد (توسلی، 1379: 27).

از نظر 4 های جامعه شناسی فواید متعددی انتظار می رود که می توان برخی از آنها را به شرح زیر بیان کرد:

1- نظر 4 می تواند افکار جدید را در روند حل مسائل نظری برانگیزد.

2- نظر 4 ممکن است الگوهای از موضوعات و مسائل مورد بحث ارائه دهد، به طوری که بتوان یک توصیه فی جامع و طرح گونه از آنها عرضه کرد.

3- تجزیه و تحلیل و نقد هر نظر ممکن است به نظر ات تازه ای منجر شود.

4- نظر ممکن است الماهم بخش فرض ات علمی تازه ای باشد (توسلی، 1379: 29).

محققان اجتماعی به دنبال پاسخ به دو پرسش اساسی درباره جامعه هستند، در جامعه چه می گذرد (تحق ق توصیفی) و چرا (تحق ق تبیینی). اما برای پاسخ به پرسشهای مربوط به چرا ی امور با د از چارچوب نظری استفاده نمود، چرا که نظر ه با تحق ق در تعامل با کد گر قرار دارند.

در عمل، نظریه و تحقیق از طریق جانشینی متناوب و پایان ناپذیر قیاس، استقرا، قیاس و... با یکدیگر کنش متقابل دارند. در عمل، قیاس و استقرا مسیرهای نظریه پردازی اجتماعی هستند. (بی، 1381: 134-135)

منطق دانان بن استدلال استقرا ی (از مورد های جزئی به اصول کلی، از واقع تها به نظر ه ها) و استدلال قیاسی (از کل به جزئی، به کارگیری نظر ه برای یک مورد خاص) تمایز قائل می شوند. محقق در استدلال استقرا ی از داده های مشاهده آغاز می کند و اصلی کلی به وجود می آورد که روابط بن موضوعهای مشاهده شده را بن می کند. از طرف دیگر، در استدلال قیاسی، محقق از یک قانون کلی آغاز می کند و آن را در نمونه ای خاص به کار می برد. (بی، 1381: 126)

تحق ق جامعه شناختی از مستلزم تعامل مستمر بن مشاهده و تبیین، گردآوری داده های بیشتر برای آزمون تبیین اول ه، پالایش تبیین اول ه و... است. تبیین طرق مختلف رسدن به نظر ه های خوب نیست، بلکه میباید دو مرحله است که نقطه شروع متناقضی با هم دارند. نظر ه پردازی، فرا بند ی است که با رشته مشاهداتی آغاز شده و به ساختن نظر ه های درباره مشاهدات منجر می شود. اما نظر ه آزمای بر عکس از نظر ه آغاز می شود. با استفاده از نظر ه می توانیم پیش بینی کنیم که دن ای واقعی امور به چه نحو خواهد بود. البته این دو فرایند تعامل مستمری در تدوین و شکل گیری نظر ه دارند. اما اغلب تحق قات اجتماعی از فرایند نظر ه آزمای استفاده می کنند، یعنی تحق ق با نظر ه آغاز می شود، چرا که نظر ه آزمای در امر گردآوری داده ها و تناسب داده ها اهمیت اساسی دارد (دواس، 1381: 21-20).

“درباره کاربرد تئوری در تحق ق تاکنون کم صحبت نشده است؛ چون هیچ تحق قی در حوزه علم نمی تواند بی از از تئوری باشد. این الزام برای تحق قات علمی با توجه به این امر که منطق غالب در علم منطق قیاس است - از ویژگی های واقعی علم است. بنابراین، تحق قی که در آن، سهم تئوری لحاظ نگردد، کمکی به پیشرفت علم نمی کند” (پوپر، 1370: 99-77).

در واقع چارچوب نظری دو کاربرد دارد: 1- اجازه می دهد پرسش آغازی را از نو فرمول بندی ابه صورت دقیق تر بن کرد. 2- به عنوان شالوده برای فرض ه ها ی به کار می رود که به اعتبار آنها محقق پاسخ منسجمی به این پرسش آغازی خواهد داد (کوی، روموند و کامپنهود، 1370: 88).

5-2. تعریف مفاهیم (مفهوم سازی):

مفهوم سازی: مفاهیم معنایی هستند که مورد توافق قرار گرفته اند و ما آنها را به اصطلاحات تبدیل می کنیم تا از این طریق ارتباطات، سنجش و تحقیق را آسان سازیم (بی، 1381: 289)

هر تحقیق مفاهیم خاص خود را فراهم می سازد و در نهایت زبانی خاص پدید می آورد. فرایند مفهوم سازی با ارائه تعاریف صورت می پذیرد. به بیان دیگر در هر تحقیق ارائه تعاریف برای مفاهیم تازه یا کلیدی کاری پیگیر و مستمر است (ساروخانی، 1385: 90).

حاصل فرایند مفهوم سازی عبارت است از تعیین یک یا چند شاخص از آنچه در ذهن خود داریم، شاخصی که حضور داشتن یا حضور نداشتن مفهومی را که سرگرم مطالعه آنیم نشان می دهد (بی، 1381: 256).

محقق برای تبیین و تشریح موضوع مورد مطالعه و تعیین متغیرهای که مربوط به موضوع مورد تحقّق می‌باشد، با سستی مفاهیم موجود در طرح تحقّق خود را کما تک‌تک تعریف نموده تا مفاهیم از یک‌دیگر باز شناخته شوند و پرسشگران و سایر کسانی که محقق را آری می‌دهند با آگاهی و تسلط کامل به جزءات موضوع بکار تحقّق بپردازند. در تعریف مفاهیم اصطلاحات و واژه‌های بکار رفته در طرح باید مشخصاً و دقیقاً تعریف شوند. مثلاً در مطالعه مربوط به یک گروه اجتماعی اصطلاحات و مفاهیمی مثل "انسجام گروهی" و "ارتباط متقابل"، "برون‌گروه"، "درون‌گروه"، "شبه‌گروه"، "پاره‌گروه" و تعریف شوند.

منبع: ایران پژوهان